

Stanislavchuk Oksana, PhD, professor

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

DOI: 10.5604/01.3001.0014.0776

Сучасні небезпеки для життя віруючих

Анотація

До сучасних загроз віруючих належать: пожежі, руйнування храмів внаслідок природних явищ та стихійних лих, виявлення боеприпасів Другої світової війни, терористичні загрози і повідомлення про замінування храмів тощо. Небезпеки можуть виникнути під час перебування віруючих та духовенства у храмах, монастирях, під час масових релігійних заходів, паломництва та ін. Тому обов'язком кожної людини є усвідомлення небезпек та вміння рятуватися самому та рятувати інших. На прикладі чотирьох найбільших храмів Львова показані заходи, вжиті для забезпечення безпеки віруючих, а також ті, які ще слід запровадити.

Ключові слова: загрози, безпека, паломництво, храми, монастирі, вогонь, натовп, до-медична допомога, система протипожежного захисту

Прийнятий: 10.03.2020; Рецензованої: 22.03.2020; Затверджений: 23.03.2020

Modern-day threats for the living of believers

Abstract

Modern-day threats for believers comprise: fires, destruction of churches as a result of natural phenomena and natural disasters, detection of ammunition left from World War II, terrorist hazards and notifications on the destruction of churches and many others. Hazards may arise during the presence of believers and clergy in churches, cloisters, during mass religious events, pilgrimages etc. Consequently every person is obliged to become aware of hazards and to be able to rescue oneself and the others. An example of four biggest churches in Lviv presents measures undertaken to assure security to the believers, along with those which had not been deployed yet.

Keywords: threats, security, pilgrimage, churches, cloisters, fire, crowds, medical assistance, fire protection system

Received: 10.03.2020; Reviewed: 22.03.2020; Accepted: 23.03.2020

Współczesne zagrożenia dla życia wierzących

Abstrakt

Współczesne zagrożenia dla wierzących obejmują: pożary, zniszczenie świątyń na skutek zjawisk naturalnych i klęsk żywiołowych, wykrywanie amunicji z II Wojny Światowej, zagrożenia terrorystyczne oraz zawiadomienia o zniszczeniach świątyń i wiele innych. Niebezpieczeństwa mogą powstać podczas pobytu wierzących i duchowieństwa w świątyniach, klasztorach, podczas masowych wydarzeń religijnych, pielgrzymek itp. Dlatego obowiązkiem każdej osoby jest uświadomienie sobie niebezpieczeństw oraz umiejętność uratować siebie i innych. Przykład czterech największych świątyń we Lwowie pokazuje środki podjęte w celu zapewnienia bezpieczeństwa wierzącym, a także te, które jeszcze nie zostały wdrożone.

Słowa kluczowe: zagrożenia, bezpieczeństwo, pielgrzymka, świątynie, klasztory, ogień, tłum, pomoc medyczna, system przeciwpożarowy

Przyjęty: 10.03.2020; Zrecenzowany: 22.03.2020; Zatwierdzony: 23.03.2020

Вступ

Сучасна людина знаходиться у світі, який наповнений величезною кількістю небезпек і в яких вона повинна вміти вижити. Для цього нам надається можливість вчитися дбати про власну безпеку і безпеку ближніх. «Врятуйся сам і біля тебе врятуються тисячі» – ця цитата Серафима Саровського наразі є дуже актуальною.

Які сучасні небезпеки становлять загрозу для життя та здоров'я вірян? Це різні небезпечні ситуації, які можуть виникнути під час:

- перебування вірян у храмі на богослужінні;
- перебування монахів та вірян у монастирях (у денний та нічний час);
- релігійних заходів (у недільних дитячих школах, під час освячення води та купання на водоймах на Водохреща тощо);
- святкової трапези;
- хресної ходи;
- паломницьких піших турів або на транспорті;
- самостійного відвідування святих місць у різних країнах світу.

Результати досліджень та обговорення

Якщо проаналізувати статистику, то найпоширенішими надзвичайними ситуаціями є пожежі у храмах. З боку державної служби надзвичайних ситуацій України ведеться масштабна профілактична робота щодо запобігання таким випадкам. Проводяться перевірки протипожежного стану у храмах, а також бесіди зі священослужителями, іншими працівниками храмів, вірянами [1].

Деякі храми знаходяться в небезпечній зоні через природні процеси та явища – зсуви, повені, землетруси. Так, внаслідок зсуву, який відбувається на схилі в одному з районів міста Львова, почала руйнуватися церква Святого Іллі [1]. Церква розташована на схилі, на її стінах з'явилися вертикальні тріщини, також деформовані окремі частини. Міська комісія з надзвичайних ситуацій виділила кошти на укріплення схилу, після чого храм буде відремонтовано.

В цьому випадку зсув є повільним, тому не призвів до миттєвого руйнування храму чи обвалу його елементів. В іншому випадку [2], або ж у разі землетрусу можуть постраждати віряни. Тобто знання правил поведінки у випадку руйнування будівлі, в якій ви знаходитесь, може врятувати життя. Варто знати, що для виходу з будівлі є 15–20 секунд. Тобто, це можуть зробити тільки ті, хто знаходиться біля виходу. В іншому випадку потрібно зігнути і захистити голову руками, перебуваючи біля стін, в кутах храму, поки не припиниться обрушення. Крім цього, варто знати правила перебування у завалах: як подавати про себе сигнали і чого не можна робити, щоб не погіршити ситуацію.

В деяких країнах на потенційно небезпечних «територіях» працівники і волонтери церкви контролюють ситуацію і, отримавши попередній прогноз, здійснюють підготовку – закупають продукти, роблять запаси води та медикаментів і евакуюють людей до безпечніших місць. Такі заходи Відділу служби благополуччя в Головному управлінні Церкви Ісуса Христа святих останніх днів допомогли наприклад під час потужного землетрусу (8.0 балів) у Перу та сильного урагану у Мексиці у серпні минулого року [3].

Жодна країна не застрахована від прояву різних терористичних проявів, серед яких – замінування у місцях масового перебування людей. Дзвінки про такі замінування спонукають до швидкої евакуації людей із зони небезпеки та пошуку вибухових пристроїв. Переважно такі сигнали є авантюрними, проте в цьому переконатися можна лише шляхом проведення оперативних дій. Так,

28 квітня до поліції Львова надійшло повідомлення про замінування семи храмів міста. В результаті правоохоронцям довелося евакуювати понад 10 тисяч осіб.

Також мають місце поодинокі випадки, коли в храмі опиняється психічно нездорова людина з погрозами спалити храм чи підірвати його, демонструючи знаряддя розправи. В цьому випадку повинна оперативно відреагувати охорона храму.

Вдало проведена рятувальна операція не спричиняє паніки серед людей. В іншому випадку, серед вірян, що перебувають у храмі, утвориться тиснява, в якій можна травмуватися або й загинути. На цей випадок кожен повинен знати основні правила поведінки у натовпі. Крім цього, у храмі можуть перебувати люди з вадами серця, цукровим діабетом чи й епілепсією і за умов стресу у них може статися напад. В цьому випадку надати допомогу зможуть як навчені працівники, так і священники, оскільки вірянина медика поблизу може не опинитися.

Інколи про себе нагадують наслідки II Світової війни, у стінах та на території храмів дотепер виявляють небезпечні знахідки: снаряди та набої. В цьому випадку потрібно діяти правильно, щоб не наражати себе і оточуючих на смертельну небезпеку. Тобто, огородити небезпечну територію, повідомити службу порятунку, слідкувати, щоб до її прибуття ніхто не потрапив у небезпечну зону.

Об'єктом небезпеки є й монастирі, де виникають пожежі, тиснява у великі свята, або й унаслідок провокативних дій. На території монастиря у нічний час перебувають не тільки монахи, а й паломники. У монастирі зазвичай є котельні, кухонні плити, пекарні, майстерні, обладнання під високим тиском тощо. Деякі монастирі мають на значній висоті оглядові майданчики, печери або розміщені на складному ландшафті. Влітку відкриті дитячі табори.

Монахи повинні ефективно діяти в надзвичайних ситуаціях, використовуючи набуті під час навчання навички. Адже вони відповідають у таких ситуаціях за паломників, дії яких вони повинні координувати, забезпечуючи швидку евакуацію з небезпечної території. Також для паломників повинні бути вивішені плани евакуації, у достатній кількості монастирі повинні бути забезпечені медичними аптечками, а монахи повинні вміти надавати домедичну допомогу.

У деяких церквах у дні храмових свят прихожани організують загальні трапези для вірян, працівників храму та гостей храму. Враховуючи, що мають місце поодинокі випадки отруєння після таких трапез, повинні бути вжиті найжорсткіші заходи контролю за станом продуктів та умовами приготування страв, особливо якщо це відбувається у літній спекотний період. В іншому випадку варто відмовитися від такої традиції заради здоров'я людей.

Найбільш неочікуваними можуть бути небезпеки під час паломництва. Так, наприклад:

- 16 лютого минулого року в Ізраїлі підрозділи рятувальників поліції врятували від повені 50 українських паломників, які прямували до Єрусалиму. Через повінь, що сталася в результаті сильного дощу в районі Мертвого моря автобус не міг продовжувати рух.
- 31 січня 2017 року поблизу Афонського монастиря загинув монах, який під час сильного снігопаду впав з обриву і замерз у снігу.
- 25 березня 2017 року в Івано-Франківській області внаслідок перекидання автобуса в селі Гошів травмувалося 10 паломників, п'ятеро з яких госпіталізовано. Водій автобуса не впорався з керуванням на підйомі до Гошівського монастиря. І такі нещасні випадки під час паломницьких подорожей автотранспортом не поодинокі.
- 13 серпня 2019 року внаслідок масових пожеж у Греції рятувальниками проведено евакуацію монахів та прихожан з монастиря на острові Евбея.

Під час паломницьких подорожей віряни опиняються в зоні землетрусів, ураганів, цунамі та ін. Обираючи країну для паломництва, варто поцікавитися, які природні стихійні лиха для неї характерні та вжити заходів на випадок потрапляння у них. Знати правила поведінки, де безпечніше і небезпечніше перебувати під час стихійного лиха, що допоможе вижити в екстремальній ситуації.

Крім вказаних надзвичайних ситуацій, внаслідок порушення правил безпеки, мають місце і поодинокі нещасні випадки, навіть зі смертельним наслідком, під час будівництва, ремонту та реставрації храмів.

Варто зауважити, що до священників, особливо у монастирі, звертаються люди, що потребують психологічної підтримки, або й з психічними розладами. Не одержавши очікуваної допомоги вони чинять самогубства, інколи й безпосередньо на території монастиря. Враховуючи, що таких людей сьогодні все більше, особливо серед тих, хто брав участь у бойових діях на сході України, варто було б убезпечитися від випадків самогубств, приділяючи особливу увагу потребуючим психологічного захисту чи лікування.

За статистикою [4] найбільш небезпечні українські святині – це три православні лаври. Цієї зими горіла одна з будівель Києво-Печерської лаври, а в Почаївській – три роки тому у пожежі навіть загинув священник.

За безпеку у Києво-Печерській лаврі відповідає цілодобовий пост охорони: вдень – через камери спостереження, вночі – патрулюванням території. На випадок

надзвичайної ситуації передбачено 6 виходів для евакуації. Для тих, хто перебуватиме у Лаврській дзвіниці, спроба втечі від диму та вогню може бути фатальною, адже у мурованій будівлі дерев'яними є тільки сходи. Тому у разі пожежі врятуватися можна тільки очікуючи рятувальників на оглядовому балконі лаврської дзвіниці.

У більшості українських храмів через стародавні розписи на стелях датчики диму та вогню не встановлені взагалі – це заборонено законом, як і водні системи пожежогасіння. Тому весь захист покладається на доглядальниць із вогнегасниками.

Але головне завдання – не вчасно загасити пожежу, а її не допустити. Якщо в Софійському соборі через старовинність артефактів головними відповідальними за пожежну безпеку є люди, то в будинку митрополита все обладнано за останнім словом протипожежної техніки.

Як відомо, Львів славиться своїми храмами, які крім надзвичайної краси мають свою історію. Але яка ситуація в цих будівлях із безпекою відвідувачів?

Архикатедральний собор святого Юра має чотири виходи, кожен з яких обладнаний вказівниками «Вхід» та «Вихід». У разі пожежі вони починають світитися і видавати сигнал так гучно, щоб було чути і на вулицю. З церкви віряни можуть виходити через три головні виходи, які завжди відкривають у дні, коли у соборі багато людей. Ще один вихід є у захристі.

Проте у храмі відсутні плани евакуації, якими могли б скористатися прихожани у разі виникнення надзвичайної ситуації. Собор обладнаний пожежною сигналізацією, яка щомісяця проходить перевірку. Собор та захристя обладнані вогнегасниками. Є спеціально призначена особа відповідальна за пожежну безпеку. Також почали користуватися свічками на батарейках.

На території церкви встановлені оптичні датчики, що реагують на дим, та відеоспостереження. В захристі священники та працівники можуть бачити, що відбувається у храмі та швидко відреагувати на надзвичайні ситуації. При храмі є крипта (невеличке підземелля з одним виходом), де поховані видатні діячі церкви. Там розташовані камери відеоспостереження, датчики температури та протипожежна сигналізація, електричні свічки.

Наразі найбільшою небезпекою є те, що споруда дерев'яна і містить багато електроінсталяції, тобто існує загроза короткого замикання. Проте в планах священослужителів є усунути й цю небезпеку у найкоротшому терміні.

Рятувальники проводять зустрічі з вірянами та священнослужителями, нагадують їм правила пожежної безпеки, навчають діям у разі виникнення пожежі,

нагадують правила користування первинними засобами пожежогасіння, проводять навчальну евакуацію людей із приміщень храмів.

Храм Святих Верховних Апостолів Петра і Павла має один головний вихід і два бокових, які відкриті у дні перебування в храмі великої кількості людей. У разі виникнення надзвичайної ситуації про це має повідомити людям або настоятель храму або його заступники. Після цього людей спрямують до виходів. У храмі є 8 вогнегасників у справному стані. Дах храму зсередини захищений вогнезахисною речовиною, а всі вівтарі – мідною бляхою, що уповільнить загоряння та поширення вогню.

Проте варто зазначити, що церква не оснащена системою протипожежної безпеки, а також на стінах відсутні плани евакуації. Через приналежність будівлі храму до культурної спадщини, заборонено вносити зміни та корективи у будівлю - встановлювати систему пожежогасіння водою, кріпити до дверей 17 століття датчики і вказівники «Вхід» та «Вихід». В храмі застосовується багато вогню – свічки, кадило, що може спровокувати роботу протипожежної сигналізації. Для попередження випадків пожеж прихожани ставлять свічки у воду, і коли вони догоряють, то відразу гаснуть у воді.

Церква Святих Ольги та Єлизавети – має чотири виходи, два з яких відкриті постійно протягом дня. Ще один вихід знаходиться біля сповідальниці. Його має відкривати у разі виникнення надзвичайної ситуації відповідальна за пожежну безпеку людина. Четвертий вихід знаходиться у захристі. Про виникнення надзвичайної ситуації прихожан має повідомити священник через мікрофон. Далі вящєнослужителі та працівники храму скеровуватимуть до виходу. По усій території храму та у захристі є справних 5 вогнегасників. Також церква оснащена камерами відеоспостереження. Але в церкві наразі немає пожежної сигналізації, планів евакуації та вказівників «Вхід» і «Вихід». Свічки в цьому храмі також ставлять у воду.

Церква Успіння Пресвятої Богородиці має три виходи, два з яких виходять у дворик і є завжди відкритими під час релігійних свят. Ще один вихід передбачено як евакуаційний, відкривається тільки раз на рік – на Великдень.

Про надзвичайну ситуацію прихожан повинні повідомити працівники церкви, священнослужителі, паламарі чи працівники церкви. Дзвіниця і дах церкви переважно зроблені з дерева, які оброблені вогнезахисними засобами. Свічки у церкві стоять у металевих підставках, також у місці, де розпалюють кадило, немає займистих матеріалів. Наявні в храмі вогнегасники, які вчасно перевіряються. У храмі немає протипожежної сигналізації.

Отже, як бачимо, що навіть у найбільших храмах Львова є ще над чим працювати для підвищення рівня безпеки храмових споруд та вірян, які у них перебувають, або є учасниками релігійних заходів.

Висновки

Для забезпечення безпеки учасників релігійних громад необхідно проводити навчання не тільки з питань ліквідації пожеж в сакральних об'єктах, але й з евакуації віруючих. Священники та працівники храму повинні бути навчені не тільки користуванню вогнегасниками, а й організації вірян під час евакуації, не допускаючи паніки, і що дуже важливо – отримати знання та навички з надання домедичної допомоги. Для цього варто було б для студентів духовних семінарій запровадити спеціальні курси з протипожежної безпеки та долікарської допомоги. Хоча, як показують сучасні реалії, такі навчання не варто обмежувати тільки питаннями протипожежної безпеки, вони повинні охоплювати значно ширше коло небезпек.

Рекомендовані заходи профілактики: дотримання вимог пожежної безпеки; профілактичні бесіди з віруючими; розподіл обов'язків між духовенством та службовцями церкви щодо координації діяльності під час надзвичайних ситуацій; навчання поведінки під час пожеж та інших небезпечних ситуацій; навчання користування вогнегасниками; навчання з надання домедичної допомоги; оснащення храмів медичними аптечками; залучення християнської молоді до навчання та профілактичних заходів.

Ще один відомий вислів «Береженого Бог береже, а необережного й лихо стереже» спонукає до усвідомленого ставлення до небезпек сучасного світу кожную людину, чи це духовна особа, чи мирська.

Посилання

- [1] Релігійно-інформаційна служба України URI: <https://risu.org.ua/>
- [2] Лихоград, Вікторія Вікторівна. Дослідження факторів, які спричинюють руйнування будівель православних храмів і окремих їх частин. 2017. URI: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/184>
- [3] Швидкість і гнучкість характеризують реакцію Церкви на надзвичайні ситуації. Церква Ісуса Христа святих останніх днів. URI: <https://www.churchofjesuschrist.org/study/liahona/2008/01/news-of-the-church/church-emergency-response-shows-speed-flexibility?lang=ukr>

- [4] Чи захищені українські храми від вогню та що робити у випадку пожежі. Офіційний сайт телеканалу ICTV. URI: <https://fakty.com.ua/ua/videos/chy-zahyshheni-ukrayynski-hramy-vid-vognyu-ta-shho-robyty-u-vypadku-pozhezhi/>

Станіславчук Оксана Володимирівна – доцент кафедри промислової безпеки та охорони праці Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, кандидат технічних наук, доцент. Закінчила Національний університет «Львівська політехніка» за спеціальністю «Технологія основного органічного та нафтохімічного синтезу» у 1992 році. Кандидатська дисертація за спеціальністю «Процеси та апарати хімічних технологій», 2007 р. Є автором і співавтором публікацій з: аналізу ризиків та шляхів їх усунення (зниження) в галузі безпеки життєдіяльності, безпеки та гігієни праці, технологічних процесів у галузях промисловості.
ORCID: 0000-0001-5784-005X

Oksana Stanislavchuk – profesor nadzwyczajny Wydziału Bezpieczeństwa Przemysłowego i Ochrony Pracy Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Bezpieczeństwa Życia, profesor nadzwyczajny. Ukończyła Politechnikę Lwowską na kierunku Technologia Podstawowej Syntezy Organicznej i Petrochemicznej w 1992 r. Praca doktorska w specjalności „Procesy i aparaty technologii chemicznych”, 2007. Jest autorką i współautorką publikacji na temat: analizy zagrożeń i sposobów ich eliminacji (ograniczenia) w zakresie bezpieczeństwa życia, bezpieczeństwa i higieny pracy, procesów technologicznych w przemyśle.